

N:o 34.

Af herr **Hagström**, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vidgad rätt för präst att vinna befordran utom det stift han tillhör.

Det är en helt vanlig företeelse, att nyare meningar och åsikter understundom behöfva ganska lång tid för att mogna och tränga in i det allmänna medvetandet. Särskildt är detta förhållandet inom det kyrkliga området, där gamla häfdvunna inrättningar just i följd af sin ålder liksom omgifvas af en viss nimbus af ärevördighet, hvilket gör, att det kräves ett på samma gång pietetsfullt som långvarigt och ihärdigt arbete, för att de så småningom skola vika för anordningar, som mera öfverensstämma med vår tids åskådningar och kraf.

En sådan ålderdomlig inrättning, som bibehållit sig ända in i vår tid, är den s. k. indigenatsrätten eller infödingsrätten vid prästerlig befordran. Enligt dess ursprungliga lydelse var ingen berättigad vinna inträde i prästämbetet inom annat stift än det, inom hvilket han var född eller hade erhållit sin uppfostran, Kungl. Maj:t dock obetaget att härifrån meddela dispens. Denna bestämmelse ändrades visserligen genom kungliga förordningen den 4 november 1876 i så måtto, att prästkandidat utan särskildt tillstånd af Kungl. Maj:t äger rätt att själf bestämma, i hvilket stift han vill ingå. Men sedan han vunnit inträde i ett stift, är han bunden vid detsamma och äger ej befodringsrätt inom annat stift mer än i vissa undantagsfall.

Att denna indigenatsrätt till och med i sin ursprungliga form en gång haft sitt fulla berättigande, lärer ej kunna bestridas. Under tider, då samfärdsmedlen voro helt andra än nu, då äfven den andliga förbindelsen mellan de olika landsändarna var i hög grad försvårad, så att utvecklingen inom de samma kom att i flera fall gå i vidt skilda riktningar, var det ju naturligt, att stiftet också skulle komma att hvar för sig utgöra en helhet med ingen eller ringa förbindelse sinsemellan. Andra tider hafva emellertid inträdt. Kommunikationerna hafva nått en hittills oanad utveckling, på hvilken man ännu ej kan skönja något slut; förbindelserna mellan de olika landsändarna mångfaldigas år efter år, och i följd däraf utplånas allt mera af de egenheter i plägseder, lefnadssätt och språkbruk, som karakterisera inbyggarna i de olika landskapen och skilja dem från hvarandra. Vi äro i detta hänseende komna så långt, att vi ej längre i första hand känna oss såsom norrlänningar, östgötar, skåningar o. s. v. utan såsom svenskar. Endast på det kyrkliga området vidmakthålles ännu genom stiftsbandet en isolering stiftet emellan, som, fordom måhända berättigad, numera knappast är behöflig eller ens naturlig. Såväl församlingarnas som prästerskapets verkliga intresse fordrar allt bestämdare, att hvad som ännu återstår af prästerskapets ursprungliga indigenatsrätt helt och hållet må försvinna.

Frågan härom har flera gånger varit framförd i Riksdagen, äfvensom några gånger vid kyrkomötet. Redan 1867 uttalade Riksdagen i underdånig skrifvelse den åsikten, att det vore önskvärdt, att rättighet att söka prästsyssla öfver hela riket medgåfves hvarje präst, hvilket stift han än tillhörde. Kyrkomötet 1868, för hvilket Kungl. Maj:t framlade Riksdagens framställning, afslog dock densamma med 32 röster mot 16. Året där- efter eller 1869 väcktes i Riksdagen i samma ämne en motion, hvilken dock nu afslogs. Samma utgång rönt liknande motioner 1877 och 1878, och en motion i ämnet vid 1887 års riksdag hann ej slutbehandlas på grund af riksdagsupplösningen sistnämnda år. Frågan fick därefter hvila ända till riksdagen år 1900, då den åter framkom såsom motion. Såväl vid denna riksdag som vid de tre följande riksdagarna 1901, 1902 och 1903, då motionen förnyades, blef den bifallen i Andra Kammaren. Frågan förföll dock hvarje gång på grund af Första Kammarens motstånd. Vid kyrkomötet har den varit före såsom motion två gånger, nämligen åren 1903 och 1908. Visserligen har den äfven därstädes båda gångerna fallit, sista gången emellertid med 28 röster mot 24, alltså med den ringa majoriteten af allenast 4 röster.

Det torde vara förklarligt, att i en fråga, som så många gånger behandlats såväl i Riksdagen som vid kyrkomötet, något väsentligt nytt ej kan vara att tillägga till det, som redan vid frågans föregående behandling blifvit yttradt eller skrivet. Jag skall därför här inskränka mig till att i korthet sammanfatta de förnämsta skäl, som blifvit anförda till förmån för densamma.

Först och främst talar för stiftsbandets lossande såväl prästerskapets berättigade och allt allmännare kraf att i likhet med hvarje annan tjänsteman och fri svensk medborgare få söka sin utkomst och sitt verksamhetsfält i hvilken del af Sveriges rike som helst, som äfven församlingarnas rätt att vid val af själasörjare få välja den de anse lämpligast utan hänsyn till, huruvida denne hör hemma inom något visst område af det gemensamma fäderneslandet. Därpå att prästerskapets ansökningsrätt är bunden inom ett visst område följer med nödvändighet, att befordringsmöjligheterna blifva högst olika inom de olika stift, så att inom flera stift förtjänta prästmän länge få gå obefordrade, under det i andra en betänkelig prästbrist råder. I detta hänseende tager jag mig friheten hänvisa särskildt till motionen n:o 23 i Andra Kammaren vid 1907 års riksdag, i hvilken motion konstateras den stagnation i befordran, som redan nu förekommer i de stift, hvarest finnes ett flertal prästerliga beställningar föreslagna till indragning, och hvilken ingalunda torde minskas under den tid, indragningen af dessa tjänster kommer att pågå, därest stiftbandet ej lossas.

Slutligen tillåter jag mig från motiveringen till den vid senaste kyrkomötet väckta motionen om indigenatsrättens upphäfvande anföra följande:

»Så länge indigenatsrättens skiljemurar ännu i särskild grad markera den svenska folkkyrkans sönderfallande i lika många småkyrkor som det finnes stift, så länge förhindras en hälsosam omsättning af de själavårdande krafterna och därigenom den andliga lifaktighet, som i nya friska flöden kunde tillföras den ena landsändan från den andra. Kyrkan stelnar i sina stift och dessa åter i sina särskilda traditioner, former oeh plägseder, kassor och särintressen. Prästernas redan förut nog så stora benägenhet att växa fast i smärre åskådningar och i vissa former befordras för visso af deras isolering i de särskilda stift med där rådande ensartade förhållanden. Många, om också ej de flesta, torde känna sig bundna af den tvungna instängdheten och omöjligheten att vinna transport till annan, till äfventyrs större verkningskrets, där deras särskilda anlag kunde bättre utveckla sig, kyrkan och församlingen till gagn. Äfven på detta

sätt blifva till sist församlingarna lidande af det det hämmande tvång på det andliga livvets cirkulation, som heter stiftsbandet.»

Hvad som i fråga om stiftsbandets upphäfvande särskildt torde vålla betänksamhet, synes vara, huruvida ett sådant upphäfvande kan utsträckas att gälla äfven det extra ordinarie prästerskapet, utan att grunderna för den svenska kyrkans organisation därigenom väsentligt rubbas. Detta torde dock kunna till fullo utrönas genom en eventuell utredning af saken. I hvarje fall synas dessa grunder ej behöfva rubbas genom en sådan förändring af § 3 mom. 1 af lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster, att ansökningsrätten för *ordinarie* prästerlig beställning blir fri för hvar och en prästman, oafsedt hvilket stift han tillhör. En sådan fri och utsträckt ansökningsrätt beträffande folkskollärarejänster, äfven extra ordinarie sådana, förekommer, såsom vi alla veta, utan att olägenheter liknande dem, som blifvit anförda mot upphäfvande af prästernas indigenatsrätt, däraf förmärkts. Och dock är folkskollärarekåren ojämförligt mycket större än hela vårt lands prästerskap tillsammansaget.

Till sist torde det förtjäna erinras, att början blifvit gjord med stiftsbandets lossande beträffande nämligen de båda nordligaste stiftet. Inom dessa kan ordinarie prästerlig tjänst numera sökas eller erhållas af prästman, som tillhör ettdera af de båda stiftet, Härnösands och Luleå stift. Att ingen olägenhet häraf förmärkts, torde bland annat framgå däraf, att stiftschefen för Luleå stift vid senaste kyrkomötet varmt talade för stiftsbandets upphäfvande beträffande ansökningsrätt till ordinarie prästerlig befattning.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning af under hvilka villkor och i hvilken utsträckning den i § 3 mom. 1 af lagen den 26 oktober 1883 angående tillsättning af prästerliga tjänster stadgade inskränkningen i prästernas befordringsrätt må kunna upphävas samt för Riksdagen framlägga det förslag till lagändring, hvartill en sådan utredning kan föranleda.

Stockholm den 25 januari 1909.

A. J. Hagström.